

Татаринів Кость Адріанович — зоолог-фауніст, палеонтолог, натураліст-мандрівник

Павло Хосцький¹, Павло Яценко²

¹Національний лісотехнічний університет України (Львів)

²Інститут екології Карпат НАН України (Львів)

e-mail: hpb@ua.fm; orcid: 0000-0001-9726-953X

KHOYETSKYY, P., P. YASHCHENKO. Tatorynov Kost Adrianovych, a zoologist, faunist, palaeontologist, and naturalist-traveller. — His scientific research interests were related to zoology, palaeontology, ecology and ethology of vertebrates, museum work, nature conservation, game management, etc. He was the first to give a detailed description of the species composition, distribution, ecological features of mammals of the western region of Ukraine. During a 45-year period (1952–1997), he searched for palaeozoological material of Neogene–Quaternary vertebrates, mainly birds and mammals. More than 100 of his publications deal with the results of fossil fauna analysis. He paid much attention to game management in Ukraine, in particular to issues of improving the organization and rational use of game resources with a focus on the specifics of the natural and socio-economic characteristics of the country.

Біографічні деталі

Татаринів Костянтин Адріанович народився 29 серпня 1921 р. у м. Ростов-на-Дону (Росія). 1923 р. сім'я переїхала до м. Києва. Хлопчина навчався у середній школі № 7, і з 6 класу був у юннатському гуртку при Зоологічному музеї Київського університету. З 1938 р. вищу освіту здобував у тому ж університеті. Після початку II світової війни студентів перевели до Одеського університету, який тоді перебував у евакуації у м. Майкоп.

У 1942 р. отримав диплом біолога з відзнакою. У цьому ж році мобілізований у діючу армію. Служив у складі гвардійських мінометних частин, війну пройшов від Кавказу до Праги, звільняв Україну, Угорщину, Чехію. Нагороджений 14 бойовими орденами та медалями. Після демобілізації у 1948 р. зарахований молодшим науковим співробітником Львівського науково-природознавчого музею АН УРСР. У 1954–1958 рр. — директор музею; активізував роботу колективу і започаткував створення Біостанціону на полонині Пожижевська (Чорного-ра). Організував видання збірників праць музею.

Рис. 1. Костянтин Адріанович Татаринів. Фото 01.1982 р., з архіву автора.

Протягом 1958–1963 рр. завідував кафедрою зоології Кременецького педінституту, а в 1963–1972 рр. — доцент кафедри лісівництва Львівського лісотехнічного університету (ЛЛТІ). У 1970 р. представив докторську дисертацію, яку захищав у ЛЛТІ. 1972 р. пройшов по конкурсу на завідувача кафедри медичної біології Львівського медінституту, у якому за рік отримав професорське звання. У медінституті працював майже 15 років. У лютому 1986 р. Кость Адріанович повернувся до ЛЛТІ.

Помер К. А. Татаринів 12 травня 2002 р., похований у родинному гробі-вці на Янівському кладовищі у м. Львові.

Ключові доробки в галузі теріології

У 1954 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Звірі західних областей УРСР» (рос.), докторська — «Фауна неогенових та антропогенових хребетних Поділля та Прикарпаття, її історія та сучасний стан» (рос.) (1970).

Його наукову діяльність можна розділити на три періоди.

Перший період — робота у Львівському науково-природознавчому музеї, коли під його керівництвом здійснено аналіз зоологічних робіт попередніх років та було розпочато новітні дослідження фауни Карпат і прилеглих регіонів. Він публікує низку статей, що стосується екології й біології окремих видів тварин (шура водяного, полівок сірої, снігової та рудої, ховраха європейського, ондатри, тхора степового), аналізує їхнє господарське значення.

У 1956 р. вчений опублікував монографію «Звірі західних областей України» (Татаринів 1956), у якій описав закономірності вертикального поширення ссавців залежно від рослинності, клімату й рельєфу, причини зміни чисельності ссавців тощо. Дослідник опрацьовував і питання зоогеографічного районування заходу України (Страутман & Татаринів 1958).

Другий етап — робота у Кременецькому педагогічному інституті. У кременецький період вчений досліджує фауну хребетних тварин Поділля й Волині (Татаринів 1960). У наукових записках Кременецького педінституту за 1962 р. виходить стаття «Плейстоценові і голоценові ссавці Кременецьких гір». Кременецький період став основою у збиранні й узагальненні даних для підготовки докторської дисертації.

Третій період наукової й педагогічної діяльності — робота у закладах вищої освіти м. Львова. Кость Адріанович займається питаннями відтворення, раціонального використання й охорони ссавців заходу України (напр., Дякун & Татаринів 1969). Багато уваги він приділяє питанням мисливствознавства, характеризує мисливські угіддя західних областей України, вивчає фауну Українських Карпат (Татаринів *et al.* 1975; Рудишин *et al.* 1987). Вчений активно досліджує різноманіття наземних хребетних Львова і його околиць, пише про це спеціальні статті (Татаринів 1972 та ін.).

Матеріали з Поділля, Волині й Карпат, доповненні пізнішими дослідженнями, лягли в основу монографії «Фауна хребетних заходу України» (Татаринів 1973). У книзі наведено видовий склад різних класів тваринного світу, подано еколого-біологічні характеристики видів, їхню хорологічну специфіку і трапляння у різних регіонах заходу України. Детальні дані про конкретні знахідки різних видів у багатьох областях свідчать про особистий внесок автора у вивчення екологічної специфіки багатьох видів тварин на основі польових досліджень. Інша монографія — «Пізньюкайнозойські хребетні Заходу України (місцезнаходження, систематика, палеоекологія)» (рос.) (Татаринів 2000) присвячена викопним решткам хребетних, які автор збирав протягом 45 років (1952–1997 рр.). Загальна кількість проаналізованих матеріалів — понад 150 тис. кісткових залишків. У монографії подано вичерпну характеристику захоронень неогену та антропогену; особливу увагу приділено систематичному огляду викопних тварин (Давид *et al.* 1990).

Костянтин Адріанович Татаринів видав понад 800 публікацій, дві монографії, співавтор понад 10 монографій, 13 науково-популярних та 10 навчальних і методичних книг.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Кость Адріанович відзначався широкою ерудицією, глибинним знанням зоології, палеонтології, екології та етології хребетних тварин, музейної справи, охорони природи, мисливствознавства. Лекції професора прослухали понад 19 тис. студентів, під його керівництвом захистили дисертації вісім кандидатів і три доктори наук. Він ніколи не відмовляв у допомозі, надавав фахові консультації, редагував наукові публікації тощо.

Він характеризувався невтомною енергією, працездатністю, бував у багатьох наукових експедиціях, особисто збирав польові матеріали для публікацій і здійснював їхнє наукове узагальнення. У період відпусток за свій рахунок побував у різних куточках Євразії (Карелія, Алтай, Далекий Схід, Чукотка), а також відвідав Північну Африку та Центральну Америку. З мандрівок привозив різні експонати, що дозволило створити унікальний мінімузей у будинку вченого. В організованому ним музеї побувало багато студентів, аспірантів, молодих науковців, а також інших відвідувачів, які хотіли ближче ознайомитися із сучасною та викопною фауною України.

У 80-х роках ХХ ст. вченого запросили вести природоохоронну програму на Львівському телебаченні, яка здобула значний успіх у глядачів. Істотну роль при цьому відігравали і глибоке знання тваринного світу, і вміння подати матеріал доступно для звичайного, далекого від біології, глядача та навіть для малечі. Загалом він був ведучим 85 випусків природно-тематичного альманаху «Смерічка» і тележурналу «Людина і природа». Багато років входив до складу Ради Українського теріологічного товариства.

Член Співки журналістів України.

Після його смерті, згідно із заповітом науковця, колекцію викопних хребетних тварин передано Державному природознавчому музею НАН України. Особиста бібліотека, яка становила близько 2 тис. примірників книг, журналів, а також особистий архів Костянтина Адріановича поповнили фонд наукової бібліотеки ДПМ НАН України та НЛТУ України.

Література

- Давид, А. И., К. А. Татаринов, В. И. Свистун. 1990. *Хищные, хоботные и копытные раннего плейстоцена юго-запада СССР*. Штеница, Кишинев, 1–131.
- Дякун, Ф. А., К. А. Татаринов. 1969. Реаклиматизация зубров в лесах Волынской области. *Зоологический журнал*, **48** (4): 612–614.
- Рудишин, М. П., Г. М. Мурський, К. А. Татаринов, П. П. Урбанович, І. А. Виноград, [et al.]. 1987. *Рациональне ведення мисливського господарства*. Каменяр, Львів, 1–182.
- Страутман, Ф. Й., К. А. Татаринов. 1958. Зоогеографическое районирование западных областей Украины на основании распространения позвоночных животных. *Материалы к совещанию по зоогеографии суши*. Изд-во Львовского ун-та, Львов, 260–267.
- Татаринов, К. А. 1960. Відомості по теріофауні Волинського Полісся. *Наукові записки Кременецького педінституту*, **5**: 157–183.
- Татаринов, К. А., Д. В. Владышевский, И. В. Марисова. 1975. *Лесные птицы, звери и охотоведение*. Вища школа, Львов, 231.
- Татаринов, К. А. 1956. *Звірі західних областей України*. Вид-во АН УРСР, Київ, 1–188.
- Татаринов, К. А. 2000. *Позднекайнозойские позвоночные Запада Украины (местонахождение, систематика, палеоэкология) : монография*. Надстырье, Луцк, 1–254.
- Татаринов, К. А. 1972. До екології та чисельності деяких мишовидних Страдчанського лісництва. *Лісівницькі дослідження на Розточчі*. Каменяр, Львів, 279–285.
- Татаринов, К. А. 1973. *Фауна хребетних Заходу України*. Вид-во Львів. ун-ту, Львів, 1–257.

Хоєцький, П., П. ЯЩЕНКО. Татаринов Кость Адріанович — зоолог-фауніст, палеонтолог, натураліст-мандрівник. — Наукові інтереси стосувалися зоології, палеонтології, екології та етології хребетних тварин, музейної справи, охорони природи, мисливствознавства тощо. Вперше детально подав видовий склад, поширення, екологічні особливості ссавців Західного регіону України. Протягом 45 років (1952–1997 рр.) здійснював пошук палеозоологічного матеріалу з неоген-антропогенових хребетних, переважно птахів і ссавців. Понад 100 публікацій присвячені результатам аналізу викопної фауни. Приділяв увагу мисливському господарству України, зокрема питанням покращення організації та раціонального використання мисливських ресурсів з орієнтацією на специфіку природних та соціально-економічних особливостей країни.